

مجله زبان و ادبیات فارسی
دانشگاه سیستان و بلوچستان
سال پنجم - بهار و تابستان ۱۳۸۶

تجزیه و تحلیل گفتمانی - دستوری منظومه‌ی صدای پای آب سهراب سپهری

آزاده نعمتی*

مربی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد جهرم

چکیده

هدف از انجام این تحقیق آن است تا بر اساس الگوی هالییدی (۱۹۷۶) و نیز شفایی (۱۳۶۳) و فرشید ورد (۱۳۶۳)، منظومه‌ی صدای پای آب سهراب سپهری مورد تجزیه و تحلیل گفتمانی - دستوری قرار گیرد. ضمن استفاده از روش تجزیه و تحلیل متنی، منظومه در دو سطح کلان و خرد مورد بررسی قرار خواهد گرفت که در بخش کلان عوامل انسجामी شناسایی خواهد شد و در بخش خرد نیز انواع جملات به کار رفته در منظومه مورد بررسی قرار خواهد گرفت. یافته‌های تحقیق در بخش کلان حاکی از آن است که عامل انسجामी ارجاعی (۳۹۹ مورد، ۴۸/۳۱ درصد) در کل منظومه دارای بیشترین بسامد است و پس از آن عوامل واژگانی، حذفی و ربطی به ترتیب با ۲۶/۷۶، ۱۳/۴۳ و ۱۱/۵۰ درصد در جایگاههای بعدی قرار دارند. ضمناً شاعر از عامل ارجاعی ضمائر و افزونه‌های فعلی (۳۵۳ مورد،

* E-mail: azadenematiar@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۸۶/۳/۶

تاریخ دریافت: ۸۵/۹/۲۶

۸۸/۴۷ درصد) و عامل ربطی افزایشی (۹۶ مورد، ۸۶/۴۹) بیش از انواع دیگر ارجاعات و عناصر ربطی استفاده نموده است. در میان عناصر انسجामी واژگانی نیز تکرار (۱۸۵ مورد، ۸۳/۷۱ در صد) دارای بیشترین فراوانی است. یافته های تحقیق در سطح خرد نیز حاکی از آن است که در این منظومه از جملات مجهول و شرطی استفاده نشده است. ضمناً نویسنده از جملات معلوم، خبری، ساده و فعلی بیش از سایر انواع جمله استفاده کرده است. استفاده ی هنرمندانه شاعر از عوامل زبانی و انسجामी سبب گردیده است تا با وجود طول شعر، منظومه از انسجام بالایی برخوردار باشد. ضمناً استفاده ی زیاد از فعل علاوه بر انتقال مفهوم در ایجاد وزن و آهنگ نیز بسیار موثر بوده است.

واژگان کلیدی: گفتمان، دستور، صدای پای آب، سهراب سپهری، هالیدی، شعر نو.

مقدمه

غالباً در زبان شناسی سنتی از جمله به عنوان واحد تجزیه و تحلیل استفاده می شد حال آنکه در زبان شناسی نوین واحدهای فراتر از جمله (سطح گفتمان) نیز مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد و این نوع تجزیه و تحلیل در حیطه ی ادبیات نیز وارد شده است. برای واژه **discourse** در فارسی، واژه ها و اصطلاحات گوناگونی به کار برده شده است. شمیسا (۱۳۷۴: ۲۷۳) لفظ "کلام" را به کار برده و لطفی پورساعدی (۱۳۴۱: ۹) از اصطلاح "سخن" استفاده کرده است و حق شناس (۱۳۷۰: ۱۵۴) واژه "مقال" را به کار برده است، در حالی که یار محمدی (۱۳۷۲: ۱۹۸) به نقل از داریوش آشوری اصطلاح "گفتمان" را پیشنهاد کرده است. به عقیده وی ابهام واژه ی "گفتمان" از سایر معادل ها کمتر است. صلح جو (۱۳۷۷: ۷) بیان می کند که گفتمان با واحدی بزرگتر از جمله سر و کار دارد. با استفاده از قواعد گفتمان، جمله ها را می توان طوری بیان کرد که با هم مرتبط باشند و بتوان به راحتی بین جملات پیوستگی ایجاد کرد. قواعد گفتمان سبب می شود که بین جملات هر بند و نیز بین بند ها انسجام وجود داشته باشد و همه اینها برای این است که کلام موثرتر واقع شود.

وی ادامه می دهد که گفتمان، عناصر و لوازم و شرایطی است که متن را به وجود می آورد. پس متن حاصل و نتیجه ی گفتمان است.

تجزیه و تحلیل گفتمان به نقل از یار محمدی (۱۳۷۲: ۲۶۲) می تواند در دو سطح کلان و خرد انجام شود. در سطح کلان، به ویژگی های کلی متن پرداخته می شود و در سطح خرد به خصوصیات جزئی تر معمولاً در سطح جمله پرداخته می شود.

چارچوب نظری

در این تحقیق برای انجام تجزیه و تحلیل در سطح کلان از نظریه هالیدی استفاده شده است. براساس نظریه هالیدی، ۵ عامل انسجام متنی وجود دارد که عبارتند از:

۱- عامل انسجام ارجاعی (**reference**) که خودشامل زیر مجموعه های مختلفی از قبیل ضمائر، ضمائر شخصی، ادات اشاره و صفات تفضیلی است.

۲- عامل جایگزینی (**substitution**) که در آن معمولاً ضمیر جایگزین اسم یا قسمتی از جمله می شود.

۳- عامل حذفی (**ellipsis**) که به معنای جایگزینی بدون هیچ واژه ای است.

۴- عامل ربطی (**conjunction**) که دارای عوامل ربط افزایشی، تفضیلی، علی و زمانی است. البته، لطفی پورساعدی (۱۳۷۱: ۱۵) موارد فوق را به ارتباط اضافه ای، ارتباط خلاف انتظار، ارتباط سببی و ارتباط زمانی ترجمه کرده است.

۵- ارتباط واژگانی (**lexical**) که شامل تکرار، مترادف، شمول معنایی و همآیی است.

در سطح خرد نیز می توان به بررسی متن پرداخت. در این مقاله به منظور بررسی انواع جمله در سطح خرد از الگوی فرشیدورد (۱۳۶۳) و شفایی (۱۳۶۳) استفاده شده است. طبق تقسیم بندی آنها، انواع جمله دارای ۱۱ الگوی نحوی می باشند که عبارتند از: جمله ساده، مرکب، خبری، پرسشی، امری، عاطفی، شرطی، اسمی، فعلی، معلوم و مجهول.

پیشینه تحقیق

زبان شناسی مطالعه علمی زبان است و از این رو تجزیه و تحلیل زبانی در حیطه های داستان و شعر و به عبارت دیگر ادبیات هم به این علم مربوط می گردد. (شمیسا، ۱۳۷۴: ۷۳) بیان می دارد که اگر تنها به مطالعه ی خرده سبک یعنی سبک در واحد جمله یا واحدهای کوچکتر از آن پردازیم به نتایج قابل توجه سبکی نخواهیم رسید. پس بهتر است بررسی کلان سبک شناسی هم مورد توجه قرار گیرد. برخی از مطالعات انجام شده در مورد گفتمان در قالب پایان نامه یا مقاله ارائه گردیده است که از آن جمله می توان به مبشرنیا (۱۳۷۱)، عصار (۱۳۷۶) و نور محمدی (۱۳۶۷) اشاره کرد که مطالعات آنان در حد پایان نامه های دانشگاهی و بر روی متون علمی غیر ادبی مانند متون پزشکی و سر مقاله روزنامه ها می باشد.

یار محمدی (۱۳۷۴) به تجزیه و تحلیل رباعیات خیام در سطح کلان پرداخت. وی در چارچوب رباعیات خیام به سه عنصر توصیف، توصیه و تحلیل اشاره کرد. او همچنین دریافت که ترجمه رباعیات خیام توسط فیتزجرالد نیز دارای سه عنصر فوق می باشد. شهبازی (۱۳۷۸) نیز به تجزیه و تحلیل گفتمانی و متنی غزلیات عاشقانه سعدی پرداخت. طبق مطالعه او در غزلیات سعدی از صفات تفضیلی استفاده نشده است و ضمائر بیشترین کاربرد را در این غزلیات داشته است. رحیمیان (۱۳۸۱) در دو سطح خرد و کلان داستان "مدیر مدرسه" جلال آل احمد را بررسی کرد. در تحقیق حاضر سعی گردیده منظومه "صدای پای آب" سهراب سپهری در چارچوب نظری ذکر شده در بخش ۲ این مقاله، مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

هدف تحقیق

هدف از انجام تحقیق حاضر بررسی گفتمانی منظومه بلند صدای پای آب در دو سطح خرد و کلان می باشد تا از این طریق بتوان به چارچوب فکری شاعر پی برد. در سطح کلان نیز از نظریه ی هالیدی استفاده شده است و در سطح خرد به بررسی ویژگی های نحوی جمله و

مفاهیمی از قبیل جمله‌های خبری، پرسشی، امری و ... و بسامد رخداد آنها در منظومه پرداخته شده است.

اهمیت تحقیق

در زمینه‌ی نظم، آن هم شعر نو تاکنون تحقیقی جامع و زبان‌شناسانه صورت نگرفته و یا اگر گرفته بسیار اندک و محدود بوده است. پرداختن تحقیق حاضر به این حیطة از این جهت نیز می‌تواند حائز اهمیت باشد. نتایج این تحقیق چه از جنبه‌ی عملی و چه از جنبه‌ی نظری برای زبان‌شناسان، ادبا و شاعران مفید و قابل استفاده می‌باشد.

روش تحقیق

در این پژوهش، محقق ضمن استفاده از روش تجزیه و تحلیل متنی، عواملی را که در ایجاد انسجام متن دخالت دارند از دو دیدگاه کلان و خرد مورد بررسی قرار داده است. پس از انتخاب منظومه‌ی «صدای پای آب»، کل منظومه چند بار قرائت شد. در سطح کلان با استفاده از الگوی هالیدی عوامل انسجامی موجود در منظومه مورد شناسایی قرار گرفت. در سطح خرد نیز که به جملات مربوط می‌شود از الگوی شفایی (۱۳۶۳) و فرشید ورد (۱۳۶۳) استفاده شد و جملات منظومه بر اساس نوع جمله، مانند جملات خبری، پرسشی، ساده، مرکب، عاطفی، شرطی و ... مورد بررسی قرار گرفت. برای نمایش نتایج نیز از جداول بسامدی استفاده شد.

داده‌های تحقیق

این تحقیق بر روی منظومه «صدای پای آب» اثر سهراب سپهری انجام شده است. در ادبیات فارسی منظومه‌ای به این شکل تقریباً بی سابقه است. شمیسا (۱۳۷۲) می‌نویسد که تعداد اشعاری که بتوانند به اندازه‌ی این شعر با خواننده ارتباط ایجاد کنند در ادبیات فارسی چندان فراوان نیست و این شعر به معنای واقعی کلمه، شعر نو است یعنی هم بیان آن تازه است

و هم معنای آن. منظومه صدای پای آب با وجودی که به طرح مسایل عمیق زندگی می پردازد دارای صداقت و صمیمیتی بی نظیر در سخن است. با توجه به اهمیت این منظومه، بررسی عوامل انسجامی موجود در این اثر نیز از اهمیت خاصی برخوردار می گردد. انگیزه سرودن این شعر مرگ پدر و تسلی به مادر بود. در این منظومه، صدای پای زندگی و تفکرات شاعر شنیده می شود که آرام در رود زمان جاری است. شمیسا (۱۳۷۲) این منظومه را دارای سه بخش می داند:

۱- معرفی کلی خود در زمان حال

۲- معرفی خود در زمان گذشته

۳- معرفی دقیق خود در زمان حال و بیان آراء و تفکرات خود که حاصل تولدی دیگر

است.

این منظومه بدان دلیل انتخاب شد که دارای تصاویر بسیاری است و از منظومه ی دوم سپهری یعنی مسافر ساده تر می باشد (حقوقی، ۱۳۷۱).

تجزیه و تحلیل داده ها

تجزیه و تحلیل داده ها در دو بخش به انجام می رسد. در بخش اول، عوامل انسجامی موجود در متن در سطح کلان مورد بررسی قرار گرفت. در بخش بعدی نیز جملات موجود در منظومه بر اساس نوع جمله و الگوهای نحوی در سطح خرد تجزیه و تحلیل گردید.

۸-۱ تجزیه و تحلیل عوامل انسجامی موجود در متن (سطح کلان)

تجزیه و تحلیل در این بخش بر مبنای نظریه ی هالیدی و پیرامون عوامل انسجامی به انجام رسید. در این مدل، عوامل انسجام متنی عواملی هستند که باعث انسجام متن می شوند و به درک خواننده کمک می کنند. عوامل انسجامی به پنج دسته تقسیم می گردند که عبارتند از:

ارجاعی، ربطی، واژگانی، حذفی و جایگزینی. نتایج حاصل از بررسی عوامل انسجامی در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱: عوامل انسجامی موجود در متن.

نوع عامل	بسامد در منظومه	در صد
ارجاعی	۳۹۹	۴۸/۳۱
واژگانی	۲۲۱	۲۶/۷۶
ربطی	۱۱۱	۱۳/۴۳
حذفی	۹۵	۱۱/۵۰
جایگزینی	۰	.
مجموع	۸۲۶	۱۰۰

جدول ۱ بسامد هر پنج عامل انسجامی را به صورت کلی نشان می‌دهد و از آنجایی که برخی از این عوامل خود به قسمت‌های مختلفی تقسیم می‌شود در ادامه به بررسی جزئیات هر مورد همراه با مثال‌هایی از متن می‌پردازیم.

جدول ۲: انواع ارجاعات موجود در متن.

نوع ارجاع	بسامد در منظومه	در صد
ضمایر و افزونه‌های فعلی	۳۵۳	۸۸/۴۷
ضمایر شخصی	۳۴	۸/۵۲
ادات اشاره	۱۲	۳/۰۱
صفت تفضیلی	--	۰
مجموع	۳۹۹	۱۰۰

همانطور که قبلاً ذکر شد برای اینکه متن منسجم به نظر برسد به عواملی نیاز است که از آن جمله می‌توان به ارجاع اشاره کرد. ارجاع خود به چهار قسمت تقسیم می‌شود که اسامی آنها در جدول ۲ آمده است. جدول ۲ نشان می‌دهد که شاعر، از ضمایر و افزونه‌های فعلی

(۳۵۳ مورد، ۸۸/۴۷ درصد) بیش از انواع دیگر ارجاعات استفاده نموده است. بسامد ضمیر فاعلی (م) در این زمینه بیش از سایر افزونه ها بود. ضمائر شخصی (۳۴ مورد، ۸/۵۲ درصد) رتبه ی دوم را کسب کرده و بسامد ادات اشاره بسیار پایین و حدود ۳ درصد است. در کل اثر نشانی از صفت تفضیلی دیده نشد. با توجه به بافت شعر و یافته های بالا می توان به نتایج زیر رسید: از آنجا که شعر در وصف حال خود شاعر در مقاطع مختلف زمانی است، استفاده ی زیاد از ضمائر و افزونه های فعلی منطقی به نظر می رسد، ضمن آنکه این ضمائر سبب آهنگین شدن کلام نیز گردیده اند. از نظر دستوری نیز این بسامد بالا قابل توجیه است چون وجود ضمائر فعلی یک الزام دستوری است ولی استفاده از ضمائر شخصی اینچنین نیست. به عنوان مثال در جمله ی «من مسلمانم» «من» الزام دستوری نیست ولی «م» الزام دستوری است. مطالعه ی شعر نشان می دهد که شاعر با استفاده از شیوه ی روایت اول شخص ارتباط بیشتر و بهتری با خواننده برقرار نموده و خواننده را از درون خود مطلع نموده است و در واقع این شیوه ی روایت ابزاری برای معرفی بهتر خود است. شاعر ضمناً از ضمیر شخصی «من»، برای معرفی خود و ایجاد تأکید استفاده کرده است مثل:

من مسلمانم، من وضو با تپش پنجره ها می گیرم، من نماز را وقتی می خوانم و یا من به مهمانی دنیا رفتم، من به دشت اندوه، من به باغ عرفان، من به ایوان چراغانی دانش رفتم.

دومین عامل انسجامی عامل انسجام واژگانی است. این عامل نیز به انواع مختلفی تقسیم می شود که شرح آن در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳: انواع عوامل انسجامی واژگانی موجود در متن.

نوع انسجام واژگانی	بسامد در منظومه	در صد
تکرار	۱۸۵	۸۳/۷۱
شمول معنایی	۱۵	۶/۷۹
همآیی	۸	۳/۶۲
مترادف	۷	۳/۱۷
متضاد	۶	۲/۷۱
مجموع	۲۲۱	۱۰۰

آمار حاکی از آن است که تکرار (۱۸۵ مورد، ۸۳/۷۱ در صد) دارای بیشترین بسامد در میان ۵ نوع عامل انسجامی است. بسامد سایر عوامل بسیار پایین تر از عامل تکرار است به گونه ای که بسامد چهار عامل دیگر چیزی بیش از ۱۶/۲۹ در صد نیست. تکرار بیش از حد واژه در نثر ملال آور است ولی شاعر از این عامل به شکل زیبایی استفاده کرده است. در این منظومه هر گاه شاعر خواسته مطلبی را بیان کند از تکرار استفاده فراوان برده و با تغییر موضوع واژه دیگری تکرار می گردد. غالب این تکرارها در آغاز جملات آمده که مفهوم مورد بحث در هر بخش را برجسته تر می نماید. مثل صحبت سهراب در مورد پدرش، باغشان، جنگ، حمله و فتح و مفاهیم متضادی مانند مرگ و زندگی. سهراب بین این بخش ها نیز موارد پیوندی بر قرار نموده و مثلاً تکرار واژه های جنگ، حمله و فتح با هم مفهومی کلی تر را می سازند.

عامل انسجامی دیگر که در جدول ۱ معرفی گردید، عامل ربطی بود. جدول ۴ انواع عوامل ربطی موجود در منظومه را نشان می دهد.

جدول ۴: عوامل ربطی.

نوع عامل ربطی	بسامد در منظومه	در صد
افزایشی	۹۶	۸۶/۴۹
زمانی	۶	۵/۴۰
نقیضی	۵	۴/۵۰
علی	۴	۳/۶۱
مجموع	۱۱۱	۱۰۰

در این منظومه در مجموع ۱۱۱ عامل ربطی مشاهده شد. از این میان، عامل افزایشی (۹۶ مورد، ۸۶/۴۹) دارای بیشترین بسامد است. عوامل نقیضی و زمانی در رتبه های دوم و سوم قرار دارند. عامل ربطی علی با ۳/۶۱ در صد دارای کمترین بسامد است. با توجه به طولانی بودن منظومه، شاعر از عوامل ربطی افزایشی جهت ایجاد پیوند بین اجزای کلام مانند جمله، گروه و عبارت استفاده کرده است و همین بسامد کاربرد سبب گردیده اجزای منظومه مانند زنجیر به هم متصل گردند. مانند حروف ربط "و" یا "تا" در گزیده های زیر از منظومه:

من صدای نفس باغچه را می شنوم "و" صدای ظلمت را وقتی از برگی می ریزد "و" صدای سرفه ی روشنی از پشت درخت

"تا" بخواهی خورشید، "تا" بخواهی پیوند، "تا" بخواهی تکثیر

۸-۲ تجزیه و تحلیل الگوهای نحوی موجود در متن (سطح خرد)

در بخش اول تجزیه و تحلیل، منظومه صدای پای آب در سطح کلان و از نظر عوامل انسجایی مورد بررسی قرار گرفت. در این بخش، شعر سهراب بر اساس الگوی شفایی (۱۳۶۳) و فرشید ورد (۱۳۶۳) از نظر نحوی مورد بررسی قرار گرفت و جملات منظومه به یازده نوع تقسیم شد که عبارتند از: ساده (اهل کاشانم)، مرکب (من به سببی خوشنودم و به بوییدن یک بوته بابونه)، خبری (آسمان مال من است)، پرسشی (چه اهمیت دارد گاه اگر می رویند

قارچ های غربت؟)، عاطفی (چه خیالی چه خیالی ... می دانم)، شرطی، امری (ساده باشیم چه در باجه یک بانک چه در زیر درخت)، معلوم (پدرم نقاشی می کرد)، مجهول، فعلی (من صدای نفس باغچه را می شنوم) و اسمی (روح من بیکار است). از این میان، جملات شرطی و مجهول در منظومه مشاهده نشد. به طور کلی در فارسی ساختار مجهول کاربرد کمتری دارد. سهیلی اصفهانی (۱۹۷۶) به کارگیری ساختار مجهول در فارسی را محدود به جمله هایی می داند که در آن کنشگر حضور ندارد. لمبتون (۱۹۸۳) بر این باور است که در فارسی اگر بتوان از حالت معلوم استفاده کرد مجهول به کار نمی رود.

جدول ۵: بسامد جملات خبری، پرسشی، عاطفی، شرطی و امری در منظومه.

نوع جمله	بسامد در منظومه
معلوم	۴۱۳
خبری	۳۵۵
ساده	۳۰۱
فعلی	۲۴۴
اسمی	۱۶۹
مرکب	۱۱۲
امری	۴۹
پرسشی	۷
عاطفی	۲
شرطی	۰
مجهول	۰

همانگونه که در جدول ۵ آمده است در کل منظومه، بسامد جملات ساده بیش از جملات مرکب و بسامد جملات فعلی بیش از جملات اسمی است. در این خصوص نکات زیر قابل ذکر است: در شعر به خاطر مسائل وزنی و آهنگ، بیشتر از جمله های کوتاه و ساده استفاده می شود. با توجه به بسامد بالای جمله های فعلی در این منظومه چنین بر می آید که حضور جملات

ساده و فعلی شاعر را قادر ساخته مفاهیم گوناگون را با رعایت ایجاز ارائه نماید و در حقیقت در این منظومه از فعل هم به عنوان ابزاری برای ارائه اطلاعات معنایی و مفاهیم استفاده گردیده و هم وسیله‌ای برای ایجاد نظم و آهنگ که به عنوان نمونه در گزیده‌ی زیر مشخص است:

آب بی فلسفه می خوردم
توت بی دانش می چیدم

نتیجه

در این تحقیق که با عنوان "تجزیه و تحلیل گفتمانی-دستوری منظومه‌ی صدای پای آب سهراب سپهری ارائه گردید"، متن منظومه در دو سطح کلان و خرد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. مبنای تجزیه و تحلیل روش تجزیه و تحلیل متنی بود که بر اساس اصول موجود در گفتمان به انجام رسید. از الگوی هالیدی برای انجام تجزیه و تحلیل در سطح کلان و از الگوی شفایی و فرشید ورد برای تجزیه و تحلیل متن در سطح خرد استفاده شد. بر اساس الگوی هالیدی، پنج عامل انسجامی متنی مورد شناسایی قرار گرفت و بسامد آنها در متن مشخص گردید. نتایج حاکی از آن بود که شاعر از عوامل ارجاعی (۳۳۹ مورد) و واژگانی (۲۲۱ مورد) بیش از سایر عوامل استفاده کرده است. بر اساس الگوی شفایی و فرشید ورد و در سطح خرد نیز جملات به یازده نوع تقسیم شدند که در این میان بسامد جملات معلوم، خبری، ساده و فعلی بیش از سایر انواع جمله بود.

نگاهی به یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که سهراب با استفاده‌ی فراوان از پیوند‌های انسجام متنی توانسته بین اجزای شعر که البته شعری طولانی نیز می‌باشد پیوندی عمیق نیز برقرار نماید. فعل‌ها در این منظومه به هم نزدیک هستند و شاعر از فعل هم برای بیان مفاهیم مختلف استفاده کرده و هم برای ایجاد وزن و آهنگ. بدیهی است به خاطر طول زیاد شعر، عدم رعایت موارد فوق می‌توانست کار خواننده را در دنبال کردن شعر دشوار نماید. شاعر هنرمندانه از ویژگی‌های زبانی برای انتقال حس و مفهوم استفاده نموده است.

منابع

- ۱- حق شناس، علی محمد (۱۳۷۰) مقالات ادبی، زبان شناختی. تهران: نیلوفر.
- ۲- حقوقی، محمد (۱۳۷۱) سهراب سپهری. تهران: انتشارت نگاه.
- ۳- رحیمیان، جلال (۱۳۸۱) "تجزیه و تحلیل گفتمانی داستان مدیر مدرسه در دو سطح خرد و کلان"، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی کرمان. شماره (۱۲)، (۹) ۶۵-۴۱.
- ۴- شفاهی، احمد (۱۳۶۳) مبانی علمی دستور زبان فارسی. تهران: موسسه انتشارات نوین.
- ۵- شمیسا، سیروس (۱۳۷۲) نگاهی به سپهری. تهران: انتشارات مروارید.
- ۶- _____ (۱۳۷۴) کلیات سبک شناسی. تهران: فردوس.
- ۷- صلح جو، علی (۱۳۷۷) گفتمان و ترجمه، تهران: نشر مرکز.
- ۸- فرشید ورد، خسرو (۱۳۶۳) درباره ادبیات و نقد ادبی. ج ۱ و ۲. تهران: انتشارات امیر کبیر.
- ۹- لطفی پور ساعدی، کاظم (۱۳۷۱) درآمدی به اصول و روش ترجمه. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- ۱۰- لطفی پور ساعدی، کاظم (۱۳۷۱) درآمدی به سخن کاوی. مجله زبان شناسی. سال نهم. شماره اول.
- ۱۱- نور محمدی، اسماعیل (۱۳۷۶) توصیف و تحلیل مقابله ای عوامل زبانی انسجام متن در انگلیسی و فارسی. پایان نامه کارشناسی ارشد، شیراز: دانشگاه شیراز.
- ۱۲- هاشمیان جزی، حسن (۱۳۶۸) توصیف و تحلیل مقابله ای حذف در انگلیسی و فارسی. پایان نامه کارشناسی ارشد شیراز، دانشگاه شیراز.
- ۱۳- یارمحمدی، لطف ... (۱۳۷۲) شانزده مقاله در زبان شناسی کاربردی و ترجمه، شیراز: نوید.
- ۱۴- یار محمدی، لطف ... (۱۳۷۴) پانزده مقاله در زبان شناسی مقابله ای و ساخت زبان فارسی. تهران: راهنما.

- 15-Halliday, M.A. and Hassan, R. (1976) **Cohesion in English**. London: Longman.
- 16-Lambton, A. K.S.(1983) **Persian Grammar**.Cambridge University Press.
- 17-Soheili-Isfahani, A. (1976) **Noun Phrase Complementation in Persian**. Unpublished PhD Dissertation, University of Illinois, Urbana.